

הרב ישראל דנרוביץ

בכסה ליום חגנו - ראש השנה וכיסוי הלכנה

ראש השנה הוא החג היחיד ממועדי התורה שבו הירח מכוסה.
על קביעת יום הדין בראש חודש; על סירובה של הלכנה להעיד; על שינויי הלשון
בפסוקי התורה לראש השנה; ועל המשמעויות שבכיסוי הלכנה, בהגות ובמחשבה.

אלה הם מועדי

הקשר ההדוק בין חגי ישראל לעיתוי שבו הם חלים, בא לידי ביטוי בשמם הכולל:
"מועדים וזמנים", לאמור: כוחם של הימים טובים הוא מהמועד והזמן המסוים שבו הם
נקבעו. אם כי לא נבוא ביריעה זו לפרש את המשמעות הכוללת של קשר זה ולהסביר את
טעמו, הרי שנאיר כאן זווית מיוחדת בעניין רחב זה, ונעמוד כאן על שונותו של יום טוב של
ראש השנה' משאר החגים, בכך שראש השנה הוא החג היחיד שנקבע בתחילת החודש בעוד
ששאר המועדים נקבע זמנם באמצע החודש.

כיון שכאמור החגים נפעלים מכוח המועד והזמן, ברור שאף לכך שיום טוב של ראש
השנה הוא יוצא הדופן משאר הימים טובים יש משמעות מיוחדת, והרי הדבר אומר דרשני:
מדוע ראש השנה הוא החג היחיד שנקבע בתחילת החודש.

עשה ירח למועדים

גדולי הדורות כבר נדרשו לשאלה זו והבחינו בהבדל המשמעותי בעיתוי תאריכי
המועדים, בין ראש השנה שנקבע בתחילת החודש לבין שאר המועדים שנקבעו באמצע
החודש. וכן בקודש חזיתי להרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע שהניח את ההטעמה
בשאלה זו על כך שהימים טובים שנקבעו באמצע החודש הרי הם בזמן שהלכנה במילואה,
ואילו ראש השנה נקבע בתחילת החודש שבו הלכנה חסרה ואינה נראית.

בדרושיו לחנוכה שבספרו 'קדושת לוי' הוא כותב: "למה כל הימים טובים במילוי לבנה,
כגון פורים פסח וסוכות, חוץ מחנוכה. וכן יום טוב של ראש השנה הוא גם כן בתחילת ימי
הלכנה, אכן ראש השנה שהוא יום המשפט אין להיחשב".

הרה"ק מברדיטשוב מביט על כל המועדים כולם, מהתורה ומדברי חכמים, כפרספקטיבה
רחבה, וכיון שכן הוא רואה שנים שיצאו מן הכלל: חנוכה וראש השנה, שבהם אין הלכנה
במילואה. ועדיין הוא מסביר את טעם הדבר בחנוכה בלבד, עיין שם; אולם את ראש השנה
הוא פוטר בהתייחסות קצרה: "ראש השנה שהוא יום המשפט אין להיחשב" ואין הוא מסביר
מדוע.

במאמרינו זה המוקדש לעניינו של ראש השנה נביט ונסתכל רק על מועדי התורה בלבד,
ונראה שביחס לשאר החגים שבתורה הרי שראש השנה הוא החג היחיד שנקבע בראש חודש
שהוא יום שהלכנה מכוסית בו; ואילו בשאר המועדים, רובם נקבעו בזמן שהלכנה במילואה
כתג הפסח וחג הסוכות, ואפילו חג השבועות שאינו באמצע החודש מכל מקום הלכנה כבר
גלויה ומאירה בו.

חג שהחודש מתכסה

כעת ששונותו של ראש השנה הוא מעבר לתאריך גרידא אלא בעיקר במה שהוא החג
היחיד שנקבע בעת שהלכנה חסרה, אנו יכולים לחוש את המשמעות המיוחדת והמעמיקה

שיש בזה, כשניתן את דעתנו לכך שנעים זמירות ישראל בספר תהלותיו כורך את מהות ראש השנה עם כך שהלבנה מכוסית בו, וככתוב (תהלים פא, ד): "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו. כי חק לישראל משפט לאלהי יעקב", ודרשו במסכת ראש השנה (דף ח ב): "איזהו חג שהחודש מתכסה בו - הוי אומר זה ראש השנה".

המאפיין של ראש השנה הוא היותו 'חג שהחודש מתכסה בו'; נראה איפוא כי לא מדובר בסימון זיהוי גרידא שראש השנה הוא החג היחיד שחל בראש חודש, אלא יש כאן רובדים עמוקים יותר הקושרים את ראש השנה וכיסוי הלבנה. הרה"ק מברדיטשוב מגלה לנו טפח ואומר בקיצור שהסיבה לכך היא משום ש'ראש השנה שהוא יום המשפט', וטפחיים ויותר מכוסים (תרתי משמע) מעמנו: מה הקשר בין כך שראש השנה הוא יום הדין והמשפט לכך שראש השנה נקבע בתחילת החודש שהלבנה מכוסה בו.

השינוי בפסוקי התורה בראש השנה

בכרך הראשון של המאסף התורני 'ישורון' (תשרי תשנ"ז) הובאה הערה מחודשת בשמו של הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע. הערה זו נכתבה מפיו על ידי הגאון רבי אברהם גוטסמן מחבר הספר 'פנים מסבירות', והרי היא לפנינו כלשון מעתיק השמועה:

"כתיב (ויקרא כג, כד): "בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש", וכן בפרשת פנחס (במדבר כט, א): "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם".

ודקדק מרן זי"ע דגבי יום הכפורים וסוכות כתיב מקודם יום בחודש ואחר כך באיזה חודש וכמו שכתוב: "אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים" ? "בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות", והכא נמי הוה ליה למימר: "ובאחד לחודש השביעי" ומאי טעמא שני קרא לדיבוריה למכתב הכי, קודם מנין החודש ואחר כך יום החודש".

הרה"ק מבעלזא מבחין שהאופן שבו התורה אומרת את התאריך של ראש השנה הוא שונה מהאופן שבו נאמרו התאריכים של שאר המועדים. בכל המועדים, מקדימה התורה ואומרת תחילה את מספר ה'יום' ורק לאחר מכן את מספר ה'חודש', כמו יום הכיפורים שהוא "בעשור לחודש השביעי" או חג הסוכות שהוא "בחמשה עשר יום לחודש השביעי" ואילו בראש השנה נאמר תחילה מספר ה'חודש' ולאחריו מספר ה'יום' - "בחודש השביעי באחד לחודש". ויעוין שם מה שפירש בזה.

כי המשפט לאלהים הוא

ואני בעניי אמרתי לתרץ את הערת הרה"ק מבעלזא בהקדם שמועה נאה שכתב בספר 'עירין קדישין' (תנינא, ברדיוב תרס"ז. דף יד ב) בשם הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע "מה שאמר בראש השנה", ואלו דבריו: "שאל הרב זללה"ה: למה נקבע ראש השנה בראש חודש. ועל זה אמר פשט הכתוב: "אם עונות תשמור י-ה' מי יעמוד כי עמך הסליחה למען תורא" ופשט הכתוב כך הוא על דרך הגמרא שאמר הקב"ה 'הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח', וזה פירוש הכתוב 'אם עונות תשמור י-ה' ? פירוש: אם אתה תשמור העונות ולא תרצה לסלוח על העונות, אם כן 'ה' מי יעמוד' ? איך אתה בעצמך בלא סליחה על שמיעטת את הירח כמאמר הגמרא הנ"ל".

וביתר הרחבה הוכחו הדברים בספר 'נר ישראל': "פעם אמר רבינו מריזין זי"ע: הלא זה ממש חסד א-ל שנקבע ראש השנה בראש חודש (ביום א' תשרי) כי אלמלא כן לא היה לנו פתחון פה לבוא לפניו יתברך ולבקש ממנו שיסלח לנו על כל עונותינו, אבל עתה שראש השנה נקבע בראש חודש יש לנו פתחון פה לבקש ממנו סליחה ומחילה. כי בראש חודש גם

הקב"ה מבקש כביכול מאתנו סליחה, וכאומרו יתברך: 'הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח' ובכך אנחנו יכולים להתעורר לעומתו ולומר: רבונו של עולם! אנו סולחים לך, גם אתה בטובך הגדול תסלח לנו.

וזהו שאנו מעוררים בתפילתנו ביום הקדוש הזה ואומרים 'אם עונות תשמור י-ה ה' מי יעמוד כי עמך הסליחה' (תהלים קל, ג-ד), כלומר: אם אתה תשמור העונות ולא תסלח לנו ח"ו, אם כן אתה רבש"ע 'מי יעמוד'? הלא גם 'עמך הסליחה' שגם אתה מבקש ביום הזה סליחה וכפרה כביכול, וכדי שתשיג את זה ראוי שגם לנו תסלח על מה שחטאנו והרשענו לפניך".

שאנו רואים גודל רחמנות שלו

ואתה תחזה שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד כי מצאתי בדומה לכך שכתב הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע בספרו 'ליקוטי מוהר"ן' (תנינא, א מאמר 'תקעו ממשלה' אות יד): "ועל כן הוא לבדו יתברך יכול לדון את האדם כי הוא יתברך בעל הרחמים, ובודאי הוא מקיים בנו 'הוי דן את כל האדם לכף זכות'. ואנו רואין רחמנותו במה שקבע לנו ראש השנה שהוא יום הדין בראש חודש, כי זה הוא חסד גדול כי איך היינו מרימין פנינו לבקש כפרה מאתו יתברך, על כן עשה עמנו חסד וקבע יום הדין ראש השנה בראש חודש שאז כביכול הוא יתברך בעצמו מבקש כפרה, בבחינת 'הביאו עלי כפרה' הנאמר בראש חודש, ועל כן אין לנו בושה ביום הדין לבקש כפרה מאחר שהוא יתברך בעצמו מבקש כפרה כנ"ל.

גם על ידי שהשם יתברך בעצמו בא לידי זה שיצטרך לומר 'הביאו עלי כפרה' היינו שעשה דבר שהוצרך להתחרט עליו ולומר 'הביאו עלי כפרה' על כן אין לנו בושה לבוא לפניו בחטאינו לבקש עליהם כפרה ולהתחרט עליהם, כי גם הוא יתברך עשה דבר שהוצרך להתחרט עליו כנ"ל. נמצא שאנו רואים גודל רחמנות שלו על כן הוא יתברך לנו ראוי לדון את העולם".

הרב והתלמיד בפרשה אחת

ראוי להסמיק לזה מה שהביאו רבותינו הקדושים את דברי הזוהר הקדוש (ד' ג' דף פא א) על הפסוק (ויקרא יט ב) "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם"? "תאני רבי אבא, פרשתא דא כללא דאורייתא היא... דכד מטאן חברייא לפרשתא דא - הוו חדאין". "ופירש הרבי ר' בונם ז"ל מפרשיסחא: שכאשר התלמיד לומד מה שלומד הרב יש לו סיוע, לכן הוו חדאין בקדושים תהיו כי קדוש אני ה'" ('לב שמחה' תשל"ט ד"ה ועשו, ועוד רבות).

מה גדולה היא שמחתו של התלמיד כאשר הוא נוכח שרבו לומד את אותו עניין שהוא עוסק בו, שכן על ידי כך יכול הרב לסייע בידו יותר ויותר, ולכן שמחו החברייא בהגיעם לפרשת 'קדושים תהיו' ביוזעם שאף רבם הקב"ה עוסק בפרשה זו "כי קדוש אני ה'".

"ובני ציון גילו ושמחו בה' אלוהיכם" על כך שבגודל רחמיו המרובים של הקב"ה נקבע יום ראש השנה להיות בראש חודש, שהוא זמן שהרב והתלמיד עוסקים בפרשה אחת, שהקב"ה מבקש כפרה על שמיעט את הירח ובני ישראל מבקשים כפרה על עוונותיהם, ומכיוון שכאשר לומד התלמיד את מה שלומד הרב יש מכך סיוע לתלמיד, אף בראש השנה יש סיוע לבני ישראל לכפר על כל עוונותיהם.

משפט לאלהי יעקב

ומה ינעם לפרש עם דברות קדשו של הרה"ק מרוזין ומברסלב את המשך הפסוק שהזכרנו לעיל (תהלים פא, ד-ה): "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו. כי חק לישראל משפט לאלהי

יעקב". "יום חגנו" הוא 'ראש השנה' כפי שדרשו "איזהו חג שהחדש מתכסה בו - הוי אומר זה ראש השנה", והפסוק ממשיך ואומר "כי חק לישראל משפט לאלהי יעקב".

עם אלה הדברים שהבאנו בשמם של צדיקי עולם - נפלאים דברי הפסוק ומבוארים היטב, שהפסוק מפרש ואומר מה טעם 'כי חק לישראל' לעורר רחמים על עצמם בתקיעת שופר ולבקש מעם הקב"ה סליחה וכפרה דווקא ביום זה שהחדש מתכסה בו ? לפי שהוא גם 'משפט לאלהי יעקב' שכן ביום זה של ראש חודש אף הקב"ה נשפט כביכול והוא מבקש מעמנו 'הביאו עלי כפרה על שמיצטתי את הירח'.

מלך נכנס תחילה לדין

על דרך הדרוש נוסיף ונבאר בזה את דברי הגמרא במסכת ראש השנה (דף ח ב): "דאמר רב חסדא: מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין, שנאמר (מלכ"א ח, נט) 'משפט עבדו ומשפט עמו'. מאי טעמא? מקמי דליפוש חרון אף".

אם בראש השנה שהוא ראש חודש אף הקב"ה כביכול עומד לדין על שמיצט את הירח, ובזכות זה שהקב"ה מבקש מחילה על כך יכולים גם בני ישראל לבקש מחילה על חטאיהם, הרי שזה מרומז בדברי הגמרא שלפנינו שה'מלך' הלא הוא הבורא ברוך הוא ? מלכו של עולם נכנס תחילה לדין כדי שעל ידי המחילה על מיעוט הירח לא יהא חרון אף על ה'ציבור' בני ישראל, ויזכו לסליחה ומחילה.

'באחד לחודש' הוא המעם לעיתוי

בהקדמה זו נוכל לתרץ את הערת הרה"ק מבעלזא ולבאר מה טעם שינתה התורה את כתיבת התאריך בראש השנה מבשאר מועדי השנה. אכן כך הוא דרכה של תורה בכל אתר ואתר לכתוב מקודם את היום בחודש ורק לאחר מכן את החודש עצמו, אלא שראש השנה יצא מכלל זה כדי ללמדנו את רעיונו של הרה"ק מרוזין ומברסלב שלא בכדי נקבע ראש השנה שיהיה בראש חודש.

התורה הקדושה רצתה לחדד את העובדה כי ראש השנה נקבע במיוחד ביום כזה שהוא ראש חודש ולהעביר בכך את המסר כי זה נעשה בחסד הקב"ה להביא לסליחה ומחילה לכלל ישראל. שעל ידי זה שבראש חודש מבקש הקב"ה כפרה על שמיצט את הירח יכולים אף אנו לענות ולבקש כפרה על כל מה שחטאנו.

לכן מדגישה התורה "באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה" ? האחד לחודש הוא זה שהביא את קביעת יום זה ל'זכרון תרועה', שכן יום זה של 'ראש חודש' הזמן גרמא בו שימחול ה' על כל חטאינו ויעלה זכרוננו לטובה.

הלבנה אינה רוצה להעיד

ובזה נוכל לפרש את דברי הזוהר הקדוש בפרשת שופטים (בדפ"י דף ערה א, ולפנינו ע"פ תרגום הסולם): "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו. מהו בכסה. הוא ביום שהלבנה (שהיא המלכות) מתכסה בו. ולמה היא מתכסה, הוא משום כשמגיע ראש השנה יבוא ס"מ לבקש דין על בניה (דהיינו ישראל שהם בני המלכות) לפני הקב"ה, והוא יאמר לו שיביא עדים. והוא מביא עמו את השמש. הלך להביא את הלבנה והיא מתכסה".

מדרש מופלא זה על כך שהלבנה ממאנת להעיד אשר כאמור מקורו טהור מדברי הזוהר הקדוש, גלוי וידוע היה לפני רבותינו הראשונים שהביאוהו ביתר אריכות. וראה לרבינו שמחה ב'מחזור ויטרי' (סימן שלח) שהביא זאת וכתב להדיא שמפני כן נתקן ראש השנה בראש חודש לפי שבו הלבנה מתכסה: "כתיב 'ארפא משובתיכם' וגו' (ירמיה ג). הקב"ה

מרפא משובות כל ישראל, שלכך תיקן להם ראש השנה בראש חדש. שכשהשטן מקטרג את ישראל ואומר ישראל חטאו. והקב"ה אומר לו לך והבא עדים, והוא אומר את מי אביא, אם לבנה ושמש, איני יכול למצוא אלא שמש, שהלבנה מתכסה; ועל השמש שהוא עד אחד איני מקיים כי 'על פי שנים עדים יקום דבר'. וכשהלבנה נראית בין ראש השנה ליום הכיפורים והשטן רוצה לקטרג אומר לו הקב"ה כבר עשו ישראל תשובה, והיינו מרפא של תשובה".

וכבר התחבטו מפרשי הח"ן בפירוש דבר זה שהלבנה ממאנת להעיד על חטאי בני ישראל, וגם מהו זה שדווקא על ידי זה שהיא מתכסה היא משתמטת מלבוא להעיד, ולפי האמור לעיל שכפרת בני ישראל על חטאיהם מישך שייכא למה שמבקש הקב"ה 'הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח' אתי שפיר שהלבנה אינה יכולה להעיד בהיותה נוגעת בעדותה שהרי כתוצאה מדבריה בא מיעוט הלבנה, וכדאיתא במסכת חולין (דף ס ב): "אמרה ירח לפני הקב"ה: רבנו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה: לכי ומעטי את עצמך? חזייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקב"ה: הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח".
לכן כשהלבנה ממאנת להעיד מכוח מה שהיא נוגעת בעדות הרי היא מתכסה כאומרת ראו שנתמעטתי ורצון הקב"ה שיתכפר הדבר, ושוב איני יכולה לבוא ולהעיד.

הנשמה עוברת במעבר הלבנה

ובדרך אחרת היה נראה לפרש התועלת שיש לישראל בכך שראש השנה נקבע להיות בראש חודש ובכך שהלבנה מתכסה וממאנת לבוא להעיד, בהקדם מה שכתב הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע בספרו 'זרע קודש' (ח"ב פסח, כו ב): "אמרו ז"ל שהלבנה קטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתם אחד כו' וקטרוגה היה כי הבינה כנ"ל שתיכף בראשית הבריאה יש חסרון וכתם, והבינה כיון שיש לאדם כח ובחירה לחטוא בודאי יחטא, ועל ידי זה כביכול יסברו המלאכים שנצחו אותו יתברך שמו, לכן עשתה היא בקטרוגה עבירה לשמה כדי שיהיה לאדם תירוץ על חטאו שמחמת שנשמתו עוברת במעבר הלבנה שכבר חטאה מזה קיבל כח לחטא"

נמצא שהלבנה היא זו שגורמת לאדם לחטוא, שמכיוון שהלבנה חטאה הרי שנשמת האדם העוברת במעבר הלבנה מקבלת ממנה את הכוח לחטא, והיינו טעמא שהלבנה שגרמה את החטא ממאנת לבוא ולהעיד על החטאים שהיא כביכול גרמה להם.

רצה הקב"ה לזכות את ישראל כדינם לפיכך קבע להם את ראש השנה כיום הדין דווקא בראש חודש, כדי שכיסוי הלבנה ביום זה יגלה על חטאה הקדמון של הלבנה וילמד זכות על בני ישראל שאין הם אשמים בחטאיהם כיון שנשמתם עוברת במעבר הלבנה.

להורות דרך תשובה

גם זאת נענה ונאמר בהקדם מה שמצאנו קשר הדוק בין ראש חודש לבין דוד המלך, ומצאנו זאת במסכת ראש השנה (דף כה א): "אמר ליה רבי לרבי חייא: זיל לעין טב וקדשיה לירחא, ושלח לי סימנא: דוד מלך ישראל חי וקים", ופירש רש"י: "דוד מלך ישראל - נמשל כלבנה, שנאמר בו (תהלים פט) כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם".

והנה דוד המלך הקים עולה של תשובה והורה את דרך התשובה שכל אחד מבני ישראל יכול לחזור בתשובה, וכדאיתא במסכת עבודה זרה (דף ד ב): "אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחאי: לא דוד ראוי לאותו מעשה, ולא ישראל ראוי לאותו מעשה; לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב: (תהלים קט) ולבי חלל בקרבי; ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, דכתיב: מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים. אלא למה עשו, לומר לך, שאם חטא יחיד אומרים לו, כלך אצל יחיד; ואם חטאו צבור אומרים להו, לכו אצל צבור. וצריכא, דאי

25/06/2018

אשמועינן יחיד, משום דלא מפרסם חטאיה, אבל צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא; ואי אשמועינן צבור, משום דנפיש רחמייהו, אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא, צריכא. והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב (שמואל ב' כג א) נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על, נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה.

לפיכך נקבע ראש השנה להיות בראש חודש, יום שהלבנה מכוסה בו, כדי שדוד המלך הנמשל ללבנה (ובחטאו הרי זה כלבנה המכוסה) ילמד לכל יחיד ויחיד את הדרך לצאת בדימוס בדין, שלמרות 'דלא אלימא זכותיה' עדיין יכול הוא לשוב בתשובה שלימה לפניו כי הקב"ה הוא חנון המרבה לסלוח.

מעלת הענוה נלמד מהלבנה

עוד היה נראה לבאר בטעם קביעת ראש השנה בראש חודש שבו מכוסית הלבנה בהקדם מה שכתב הרמ"ע מפאנו זי"ע בספרו 'עשרה מאמרות' (מאמר 'אם כל חי' ח"א סימן ה) לבאר את עומק הענין שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד והוא ששנים השווים במעלתם אי אפשר שיולידו, ולכן רק לאחר שהקטינו את הלבנה הרבו צבאותיה בכוכבים. וכן אברהם ושרה היו שווים ולכן לא היו יכולים להוליד עד שהקטינו את שרה ('פקד את שרה' מלשון חסרון) והיתה יכולה להוליד.

ובספרי הדרוש הקדמונים כבר האריכו בדברי הרמ"ע מפאנו, וראה בספר 'עמודיה שבעה' (שנדפס לראשונה בלובלין תכ"ו, בתחילת ה'עמוד השני' ? פחד יצחק) מה שכתב בזה. ואף גאון עוזינו הרב החיד"א סלסל בדברי הרמ"ע והוציא מהם תוכחות מוסר נפלאות בעניין מעלת הענוה, ועיין עליו בספר 'פני דוד' (פרשת חיי שרה אות ז) שהאריך בזה.

גם בספרו 'פתח עינים' (כריש מסכת כתובות) כתב בזה דבר נאה ומתקבל לבאר עם דברי הרמ"ע את מה שאמרו שם 'בתולה נישאת ליום הרביעי': "ולהזכיר זה תקנו הנישואין ביום הרביעי שנתלו מאורות ולא יכלו להשתמש שנים בכתר אחד עד שהקב"ה מיעט הלבנה והרבה צבאותיה, כן דרך אשה אם תהיה בדעתה שהיא בשוה כמו בעלה לא תצלה ולא תוליד עד אשר תקטן בעיניה ותהיה בעיניה שפלה ממנו אז יתכן שיהיו לה בנים. ומאחר דאין אשה אלא לבנים אם כן מקדימין ליום הכניס"ה לעורר לב האשה, תתבונן אור לארבעה ירח יקר נתמעט ועל ידי זה הרבה צבאותיה אף היא תמעט עצמה לגבי בעלה להתברך פרי בטנה".

למי שמשים עצמו כשיריים

אתה הראת לדעת שמהלבנה ראוי לנו לשמוע וליקח מוסר על דבר חובת הענוה. והנה ענוה כוחה יפה לזכות על ידה בדין, שהרי בזכותה נושאים עוון ועוברים על פשע, ודבר זה למדנו מדכתיב (מיכה ז, יח): "מי א-ל כמוך נושא עוון ועובר על פשע לשארית נחלתו", והגידו במסכת ראש השנה (דף יז א): "אמר רבי אחא בר חנינא: אליה וקוץ בה; לשארית נחלתו - ולא לכל נחלתו, למי שמשים עצמו כשירים".

אכן הקב"ה נושא עוון ומעביר על פשע, אבל בתנאי קודם למעשה שהאדם מחזיק עצמו בענוה ומשים עצמו כשיריים, וכפירוש רש"י (סנהדרין דף קיב ב): "כשיריים ? שיריים שאין נחשבין, כך אינו חשוב בעיניו ואינו מתגאה".

אין לך זמן מתאים יותר לעורר את האדם ללמוד מהלבנה את חובת הענוה כבראש חודש שבו הלבנה מכוסה, ועל ידי שנקבע יום הדין בראש חודש יתן האדם אל ליבו שעליו להשים עצמו כשירים והרי הוא מובטח שיצא זכאי בדינו.

הארבוז גדל מזריחת הלבנה

ולא אמנע טוב מלהביא כאן מענין זה מה שמצאתי להרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע שהיה נותן טעם לשבח לקשר את מנהג אכילת 'ארבוז' - [דלעת, קרא] בראש השנה עם כך שעיתוי יום זה הוא ביום שהלבנה מכוסה ואינה נראית לעין אדם. לטעם זה, מנהג אכילת ה'ארבוז' בראש השנה הוא מפני שכת גידול ירק זה הוא מהלבנה, וקשר מיוחד יש בין הלבנה המכוסה בראש השנה לבין כך שיום זה הוא יום הדין.

וכך היה אומר (אמרי פנחס, ראש השנה אות תעז): "טעם למה אוכלין ה'ארבוז' בראש השנה, כי הוא גדל מהלבנה שהוא מניע כח המים. והראיה, כי בלילה אחת גדל הרבה יותר מאמה כשהלבנה זורחת, וטבעו קר אפילו בקיץ כשחותכין אותו הוא קר מבפנים, ולכן נקרא 'קרא' מלשון קרירות, והוא התעוררות והמתקת הדינים בראש השנה".

ועוד היה אומר (שם אות תסב): "לכך דנים בראש השנה שהוא 'בכסה ליום חגנו' שהלבנה מתכסה בו בתחילת החודש, כי כל הימים טובים אינו כן, כי מהלבנה הוא תנועת המים והם חסדים, ואם היו דנים בחצי חודש היו חסדים גוברים ולא היו יכולים לדון שאז הלבנה במילואה, לכן ראש השנה בתחילת החודש זמן שהלבנה מתכסה. ומטעם זה יש לאכול הארבוז בראש השנה שגידולו מהלבנה לעורר החסדים".

ירק ה'ארבוז' גדל בכח הלבנה, כפי שאנו רואים שגידולו מהיר יותר בלילות ירח. כיון שהלבנה היא המניעה את יסוד המים שבעולם, כידוע מספרי הקדמונים, והסימן המובהק לכך הוא שהימים והנהרות גואים ועולים בד בבד עם גודל הלבנה, הרי שלפיכך קרירותו של ה'ארבוז' היא תמידית, ואפילו בימי הקיץ החמים הוא קר בתוכו, כפי שמעיד על כך שמו הנוסף 'קרא'.

גם זאת ידוע כי הצלע השלישית ללבנה ולמים היא מידת החסד. נמצא איפוא שה'ארבוז' הגדל מהלבנה יש בו כח מיוחד להביא התעוררות רחמים והמתקת הדינים, ואין לך יפה ממאכל זה לאוכלו בראש השנה כדי שיעורר חסדים במרומים ולהוציאנו זכאים בדין.

מוסיף הרה"ק מקוריץ ודן בשאלתנו המרכזית: מדוע כל הימים טובים במעגל השנה חלים בימים שהירח אינו מכוסה בהם. ואילו יום טוב של ראש השנה חל בתחילת החודש ? יום שבו הלבנה מכוסה. והוא מטעים את השאלה, שאם כאמור יש בסגולת הלבנה לעורר רחמים וחסדים, מדוע לא נקבע יום הדין להיות ביום שבו הירח גלוי ונראה.

מסביר הרה"ק מקוריץ שקביעת יום הדין ביום שבו הלבנה זורחת הוא בבחינת דבר והיפוכו. זריחת הלבנה המעוררת את החסדים היא היפוכו של יום המשפט שבו הדין מקבל משקל רב. "ואם היו דנים בחצי חודש היו חסדים גוברים ולא היו יכולים לדון שאז הלבנה במילואה, לכן ראש השנה בתחילת החודש זמן שהלבנה מתכסה".

מאידך גיסא, דווקא מפני כך יש לנו החפצים בהתעוררות רחמי שמים לצאת זכאים בדין, לאכול בראש השנה את ה'ארבוז' הגדל מכח הלבנה וזה יעורר עלינו את החסדים והישועות.

